Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Tdo 521/2012, ECLI:CZ:NS:2012:7.TDO.115.2012.1

Číslo: 32/2013

Právní věta:

Za pohrůžku násilí ve smyslu § 175 odst. 1 tr. zákoníku o trestném činu vydírání je možno považovat jednání pachatele, který ve snaze dosáhnout svého záměru, k jehož splnění poškozeného nutí, nakládá se zbraní tak, aby bylo zřejmé, že by ji mohl použít způsobem, k němuž je určena, aniž by takovou možnost vyjádřil slovně (např. pachatel dá najevo, že střelná zbraň obsahuje zásobník s náboji, tento vyjme a zbraň ponechá ležet na stole před poškozeným).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2012

Spisová značka: 8 Tdo 521/2012

Číslo rozhodnutí: 32

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Pohrůžka násilí, Spáchání činu se zbraní, Vydírání

Předpisy: § 175 odst. 1 tr. zákoníku
§ 175 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného M. J. proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 25. 5. 2011, sp. zn. 9 To 255/2011, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 35 T 243/2010.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu Praha-východ ze dne 17. 3. 2011, sp. zn. 35 T 243/2010, byl obviněný M. J. uznán vinným zločinem vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku. Podle skutkových zjištění soudu se ho dopustil společně se spoluobviněným R. K. tím, že oba obvinění společně v době kolem 11.00 hod. dne 2. 5. 2010 v domě č. p. 1483 v ulici U. p. v Č., okres P.–v., úmyslně vystavili pohledu poškozeného F. K., s nímž tehdy z bezprostřední blízkosti hovořili, jimi držené samonabíjecí pistole ráže 9 mm včetně zásobníku naplněného střelivem a komentovali to poznámkou o možném jiném řešení jejich tehdejšího sporu, čímž doprovázeli slovně vyjádřený požadavek vůči poškozenému, který jej dosud odmítal akceptovat a změny jehož postoje tím chtěli

dosáhnout, tj. aby pojišťovně T. osobně oznámil, že udělal chybu při předchozím jednání s M. J. o uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla a dalších navazujících smluv ohledně osobního automobilu značky BMW X5 a nesprávně sjednal rozsah pojištění, přičemž tímto způsobem se obviněný M. J. hodlal domoci nahrazení škody ve výši přibližně 200 000 Kč, jež měla být na jeho automobilu způsobena a na niž se nevztahoval rozsah skutečně sjednaného pojištění.

Za tento trestný čin byl obviněný M. J. odsouzen podle § 175 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let. Podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku a § 74 odst. 1 tr. zákoníku mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu držení a nošení střelné zbraně na dobu dvou let. V dalším bylo rozhodnuto o vině a trestu spoluobviněného R. K.

Proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně podali obvinění M. J. a R. K. odvolání, která Krajský soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 25. 5. 2011, sp. zn. 9 To 255/2011, podle § 256 tr. ř. zamítl.

Citované usnesení odvolacího soudu napadl obviněný M. J. prostřednictvím obhájkyně dovoláním, v němž odkázal na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Napadenému rozhodnutí vytkl, že skutek popsaný v rozsudku soudu prvního stupně nevykazuje všechny zákonné znaky skutkové podstaty zločinu vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, a to zejména proto, že tak, jak je jeho popis vyjádřen ve výrokové části rozsudku soudu prvního stupně, zločinu vydírání neodpovídá formulace „úmyslně vystavili pohledu poškozeného ….“. Ve vztahu k této okolnosti obviněný zmínil především výpověď poškozeného F. K., který uvedl, že obvinění na něho nemířili, neříkali mu, že mu ublíží nebo ho zabijí, ale že z tohoto měl jen nepříjemný pocit, protože obviněný vyndal pistoli a vytáhl z ní zásobník. Dovolatel vyjádřil názor, že soudy tuto výpověď přecenily a postupovaly v rozporu se zásadou zakotvenou v ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. Poukázal též na výpověď svědka J. M., z níž vyplynulo, že poškozený dělal při pojišťování chyby, a uvedl i další okolnosti, z nichž vyvodil nevěrohodnost tvrzení poškozeného, kterou mohla potvrdit i svědkyně M. K., již však soud i přes návrh obviněného, aby byla slyšena, nevyslechl. Obviněný zdůraznil, že samotná skutečnost, že poškozený uzavřel pojistnou smlouvu oproti jeho požadavkům, nemá sama o sobě vliv na posouzení, zda naplnil skutkovou podstatu zločinu vydírání, ale svědčí o tom, že se poškozený podáním trestního oznámení pouze snažil vyhnout reklamačnímu řízení a případnému plnění ze své spoluúčasti na jím uzavřené pojistce, přičemž tato spoluúčast činila 100 000 Kč. To, že měl v předmětný den u sebe střelnou zbraň, obviněný odůvodnil „reálným životem“, v němž drtivá většina osob, které mají zbrojní průkaz a povolení nosit zbraň, tak činí a zbraň nosí neustále s sebou jako součást oblečení.

Obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Praze a tomuto soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal, že dovolání obviněného je přípustné, bylo podáno osobou oprávněnou, v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit. Následně proto zkoumal, zda lze dovolání podřadit pod označený dovolací důvod a zda je opodstatněné.

Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., na jehož podkladě obviněný dovolání uplatnil, lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Z této dikce plyne, že ve vztahu ke zjištěnému skutku je možné dovoláním vytýkat výlučně vady právní. Proto s poukazem na nesprávná skutková zjištění nebo na nesouhlas s hodnocením důkazů nelze dovozovat naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., který spočívá v nesprávném právním posouzení skutku nebo v jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Z obsahu podaného dovolání je zřejmé, že obviněný jím vytýká, že čin byl nesprávně posouzen jako zločin vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, a to v zásadě zejména proto, že není dostatečně naplněn znak pohrůžky násilí za použití zbraně, a jednak proto, že soudy nesprávně hodnotily provedené důkazy.

Pokud jde výhrady, že soudy nesprávně posuzovaly výpověď svědka F. K., popř. že provedené dokazování je neúplné, pak tyto námitky nelze pod označený dovolací důvod podřadit, protože obviněný jimi nevytkl žádné konkrétní nedostatky týkající se vadnosti použité právní kvalifikace, ale brojil výhradně proti skutkovým zjištěním, ke kterým soudy dospěly po provedeném dokazování. Dovolací soud se jimi proto nezabýval.

V souladu s označeným důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je však výhrada proti nesprávnosti použité právní kvalifikace, neboť obviněný namítá, že soudy nesprávně po právní stránce vyhodnotily, že obvinění měli u sebe zbraně, které jim sloužily k nátlaku na poškozeného. Obviněný soudům vytýká, že chybně v uvedené manipulaci se zbraněmi v návaznosti na další ve věci zjištěné skutečnosti shledaly naplnění znaků skutkové podstaty zločinu vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku. Podle obviněného se nejednalo o „pohrůžku násilí“ a spáchání činu „se zbraní“, a tudíž se nemůže jednat o tento zločin. Takto formulované námitky nepochybně mají ve smyslu uplatněného dovolacího důvodu hmotně právní charakter, a proto Nejvyšší soud dále zkoumal, zda jsou opodstatněné.

Zločin vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku spáchá ten, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opomenul nebo trpěl, a tento čin spáchá se zbraní.

Z tzv. právní věty v rozsudku soudu prvního stupně se podává, že obviněný skutkovou podstatu uvedeného zločinu naplnil v alternativě, že „jiného pohrůžkou násilí nutil, aby něco konal, a spáchal takový čin se zbraní“.

Ze závěrů soudů vyplývá, že poškozený jako pojišťovací makléř za pojišťovnu T. uzavřel dne 15. 4. 2009 s obviněným M. J. jakožto pojistníkem jednak smlouvu o škodovém pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (č. l. 78 až 79), jednak smlouvu o škodovém havarijním pojištění vozidla (pojistná smlouva č. X na č. l. 84 až 85). Předmětem incidentu mezi obviněným a poškozeným dne 2. 5. 2010 se stala druhá z citovaných smluv ve spojení s pojistnou událostí ze dne 28. 1. 2010, při níž došlo k poškození a vykradení vozidla BMW X5 patřícího obviněnému (viz oznámení pojistné události na č. l. 119). V žádné z citovaných smluv ovšem není zahrnuto pojištění proti krádeži a jinému poškození nežli tomu, k němuž dojde při havárii motorového vozidla či v rámci živelní události (viz č. l. 84), a proto ani nemohlo dojít k pojistnému plnění, neboť pro takový postup neexistoval v uzavřených pojistných smlouvách právní podklad. Obvinění vyhledali poškozeného, který v pozici pojišťovacího makléře předmětnou pojistnou smlouvu s dovolatelem uzavíral, s cílem, aby v pojišťovně prohlásil, že při zpracování smlouvy došlo v důsledku jeho pochybení k tomu, že ve smlouvě v rozporu se záměrem pojistníka neuvedl doplňkové pojištění proti krádeži a vandalismu. Poškozený odmítal podle požadavku obviněných postupovat, neboť si žádného osobního selhání či pochybení při sepisu smlouvy nebyl vědom. Důvodem tohoto požadavku ze strany obviněných bylo, aby jim poškozený sám ze svého pojištění anebo jinak zajistil vyplacení finančních částek, na které nebyl podle sjednané smluvní pojistné podmínky právní nárok. Když poškozený takto navrhovaný postup odmítal, obvinění proto, aby dosáhli svého záměru a poškozeného donutili k jednání, které od něj požadovali, vytáhli a na stůl před poškozeným postupně položili své střelné zbraně, z nichž rovněž před jeho očima vyjmuli zásobník. Obviněný M. J. v této souvislosti slovně dodal, že „se věc může řešit i jinak“. Poškozený pod uvedeným donucením učinil příslib jednat podle pokynů obviněných s tím, že vše zařídí následující den. Místo toho však věc nahlásil policii.

Takto prokázané skutkové okolnosti jsou dostatečným podkladem pro právní závěr o naplnění znaků „pohrůžky násilí“ i spáchání činu „se zbraní“ ve smyslu § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku.

Pojem násilí není v zákoně definován, ale musí se vždy vzít v úvahu souvislost, v níž je používán nebo v jejíž spojitosti je vykládán. Rozumí se jím ve vztahu k osobě v zásadě fyzický útok spočívající v použití fyzické síly proti člověku (za určitých souvislostí nelze vyloučit ani útok psychický) a takové použití síly nemusí mít ani za následek ublížení na zdraví. V případě zločinu vydírání jde o takové násilí, kterým pachatel působí na vůli oběti s cílem, aby se podrobila jeho požadavkům, ve snaze přinutit ji, aby konala nikoli z vlastní vůle, ale podle vůle pachatele. Jde tedy o násilný akt, tj. takové jednání, při němž je využívána síla jako prostředek k ovládnutí druhého. Takto chápané násilí má různé podoby, a to jak fyzické tak i psychické.

V případě pohrůžky násilí není vlastní násilí přímo konáno a okamžitě použito, ale pachatel jím jen do budoucna hrozí, tzn. dává jednoznačně najevo možnost, že určitá forma násilí může být v budoucnu použita. Pohrůžkou násilí se rozumí jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak i pohrůžka násilím, které má být vykonáno nikoli ihned, ale teprve v bližší nebo vzdálenější budoucnosti.

Při srovnání s pohrůžkou bezprostředního násilí je tedy pohrůžka násilí širší, protože může obsahovat hrozbu, že násilí bude použito teprve s odstupem času. Pohrůžka násilí nemusí směřovat přímo proti napadenému, může směřovat např. vůči jeho dítěti, blízkému příbuznému apod., může se týkat dokonce i násilí na majetku s odstupem času. Pohrůžka násilí tedy představuje hrozbu použití fyzické síly, která bude aktivována později, tj. nikoliv v okamžiku, který právě probíhá.

Za takto chápaný pojem pohrůžky násilí je možno považovat i jednání pachatele, který ve snaze dosáhnout svého záměru, k jehož splnění poškozeného nutí, nakládá se zbraní tak, aby bylo zřejmé, že by ji mohl použít způsobem, k němuž je určena, aniž by takovou možnost vyjádřil slovně (např. pachatel dá najevo, že střelná zbraň obsahuje zásobník s náboji, tento vyjme a zbraň ponechá ležet na stole před poškozeným). Pohrůžkou násilí proto může být i jen demonstrovaná manipulace zbraní, k níž se pojí slovně neurčitě vyjádřená hrozba dovozující alternativní předpoklad jejího možného použití (obdobně srovnej též rozhodnutí č. 21/2011 Sb. rozh. tr.).

Jestliže je zbraň použita v takto uvedených souvislostech, není pochyb o tom, že čin je spáchán se zbraní. V konkrétním případě obviněný a s jeho vědomím i spolupachatel užil zbraň k zamezení odporu poškozeného a k tomuto účelu ji měl u sebe; zbraní se tu rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším (§ 118 tr. zákoníku). Trestný čin vydírání je přitom spáchán se zbraní ve smyslu § 175 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku také tehdy, jestliže pachatel pouze ukáže tuto střelnou zbraň jako prostředek k zesílení nátlaku na vůli poškozeného (srov. rozhodnutí č. 53/2007 Sb. rozh. tr.).

Nejvyšší soud ve vztahu k činu, jak byl soudy zjištěn a ve výroku rozsudku soudu prvního stupně popsán, a rovněž i se zřetelem na shora rozvedené další skutečnosti, které z obsahu spisového materiálu vyplynuly, shledal, že obviněný M. J. společně se spoluobviněným R. K. nutil poškozeného F. K., aby jako pojišťovací agent v rozporu se skutečností i svými oprávněními docílil vyplacení pojistného ve prospěch obviněného, na což obviněný neměl podle obsahu sjednané pojišťovací smlouvy nárok. Když se tomu poškozený nechtěl podvolit, oba obvinění, aby ho k požadovanému jednání donutili, přikročili k výhrůžnému jednání, které spočívalo v hrozbě použití zbraní. Samonabíjecí pistole ráže 9 mm, o níž není pochyb, že je zbraní ve smyslu § 118 tr. zákoníku, použili zřetelně tak, aby poškozenému dali najevo, že jsou ochotni je použít, pokud se jejich vůli nepodrobí, což slovně zdůraznili prohlášením o „jiném možném řešení“. Gesto spočívající v okázalém vyjmutí zásobníků se střelivem z pistolí, které obvinění položili na stůl před poškozeného, je výhrůžným úkonem projevujícím hrozbu násilím za použití těchto střelných zbraní. Označenou pohrůžkou násilí za použití střelné zbraně obviněný nutil poškozeného, aby splnil jeho žádost o zajištění toho, aby

obviněnému byla vyplacena peněžní částka z pojištění, na kterou neměl nárok.

Právní závěr soudů nižších stupňů, že čin, jímž byl obviněný uznán vinným, je zločinem vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, je správný a Nejvyšší soud se s úvahami soudů ztotožnil. Dovolání obviněného proto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl jako zjevně neopodstatněné.